

УДК 330.59
JEL: I32; I38
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-11-162-168>

БІДНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

©2022 БОНДАРЕВСЬКА К. В., ТКАЧЕНКО Ю. О., ОНИЩЕНКО В. А.

УДК 330.59
JEL: I32; I38

Бондаревська К. В., Ткаченко Ю. О., Онищенко В. А. Бідність в Україні та перспективи її подолання

У статті висвітлено сучасні тенденції поширення бідності в Україні та обґрунтовано перспективи її подолання з урахуванням необхідності підвищення рівня добробуту населення. Аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи наукові праці сучасних дослідників, було розглянуто теоретичні аспекти поняття «бідність» і визначено його сутнісне наповнення. У результаті дослідження було визначено сучасні тенденції поширення бідності в Україні, з урахуванням діагностики впливу на рівень життя населення наслідків пандемії COVID-19, бойових дій та тимчасової окупації територій. Так, серед негативних тенденцій, що впливають на добробут населення, варто відзначити низький рівень доходів та значну їх диференціацію, зменшення рівня зайнятості та мінімізацію економіки. Тому, передусім, для подолання бідності важливо: оптимізувати рівень диференціації доходів населення на основі врахування принципу соціальної справедливості; забезпечити розвиток підприємництва, що надасть можливість створення нових робочих місць; сформувати ефективні механізми цінового регулювання та антиінфляційної політики; підвищити мінімальні соціальні стандарти та створити умови для гідної оплати праці. Висвітлено актуальну статистичну інформацію стосовно рівня бідності, доходів та витрат населення, інших індикаторів рівня життя. Обґрунтовано авторське бачення перспектив подолання проблеми бідності населення в Україні на основі визначення напрямів імплементації провідного зарубіжного досвіду. Зокрема, визначено необхідність перспективних заходів, спрямованих на скорочення рівня бідності в Україні, серед яких: перегляд мінімальних соціальних стандартів та приведення їх у відповідність до соціальних стандартів розвинених країн ЄС; зниження податкового навантаження на фонд оплати праці; розвиток підприємництва; удосконалення механізмів надання соціальної підтримки на основі підвищення адресності виплат і контролю за цільовим використанням коштів; детінізація зайнятості та оплати праці, розвиток нетрадиційних форм зайнятості та самозайнятості населення; впровадження освіти упродовж життя, удосконалення освітньої та наукової сфер; реєміграція українців та створення умов для реалізації їх потенціалу в Україні; формування ефективних механізмів державного регулювання; бюджетне фінансування з урахуванням пріоритетності соціальної сфери. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є визначення пріоритетів підвищення рівня добробуту населення на етапі післявоєнної відбудови України.

Ключові слова: бідність населення, рівень життя, рівень бідності, доходи та витрати населення, COVID-19, війна в Україні.

Табл.: 1. **Бібл.:** 12.

Бондаревська Ксенія Валентинівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри соціального забезпечення та податкової політики, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49000, Україна)

E-mail: kseny-8888@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8683-6834>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1243656>

Ткаченко Юлія Олександрівна – студентка, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49000, Україна)

E-mail: tkachenko.yulia2018@gmail.com

Онищенко Вероніка Антонівна – студентка, Університет митної справи та фінансів (вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, 49000, Україна)

E-mail: veronikaonishenko1@gmail.com

UDC 330.59
JEL: I32; I38

Bondarevska K. V., Tkachenko Y. O., Onyshchenko V. A. Poverty in Ukraine, Prospects for Overcoming

The article illuminates current tendencies in the spread of poverty in Ukraine and substantiates the prospects for overcoming it, taking into account the necessity to increase the level of well-being of the population. Analyzing, systematizing and summarizing the scientific works of modern researchers, the theoretical aspects of the concept of «poverty» are considered and its substantive content is determined. As a result of the study, current tendencies in the spread of poverty in Ukraine are identified, taking into account the diagnosis of the impact on the standard of living of the population of the consequences of the COVID-19 pandemic, hostilities and temporary occupation of territories. Thus, among the negative tendencies affecting the well-being of the population, it is worth noting the low level of incomes and their significant differentiation, a decrease in the level of employment and the shadowing of the economy. Therefore, first of all, to overcome poverty, it is important: to optimize the level of differentiation of incomes of the population based on the principle of social justice; to ensure the development of entrepreneurship, which will provide opportunities to create new jobs; to form effective mechanisms for price regulation and anti-inflationary policy; increase minimum social standards and create conditions for decent wages. The up-to-date statistical information on poverty levels, incomes and expenditures of the population, and other indicators of living standards is highlighted. The authors' vision of the prospects for overcoming the problem of poverty of the population in Ukraine is substantiated on the basis of the determined directions for the implementation of leading foreign experience. In particular, the need for prospective measures aimed at reducing poverty in Ukraine has been identified, including the following measures: revising the minimum social standards and bringing them in line with the social standards of the developed EU countries; reducing the tax burden on the wage fund; development of entrepreneurship; improving the mechanisms for providing social support on the basis of increasing the targeting of payments and control over the targeted use of funds; deshad-owing of employment and remuneration, development of non-traditional forms of employment and self-employment of the population; introduction of lifelong education, improvement of educational and scientific spheres; reimmigration of Ukrainians and creation of conditions for the realization of their potential in Ukraine; formation of effective mechanisms of the State regulation; budget financing, taking into account the priority of the social sphere. Prospects for further research in this area are to determine the priorities for improving the level of well-being of the population at the stage of post-war reconstruction of Ukraine.

Keywords: poverty of the population, standard of living, poverty level, incomes and expenditures of the population, COVID-19, war in Ukraine.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 12.

Ураховуючи реалії сьогодення, проблема бідності населення не втрачає своєї актуальності. На жаль, значна частка населення і в Україні, і у світі загалом продовжує перебувати за межею бідності, що викликано негативними тенденціями функціонування економічних систем, недостатністю ресурсного забезпечення, недосконалістю державного регулювання, зокрема цінкових, грошово-кредитних, податкових механізмів, неефективністю заходів, спрямованих на забезпечення добробуту громадян. Усе це викликає зниження реальних доходів, падіння рівня та якості життя, зубожіння населення. Ситуація суттєво ускладнюється наслідками пандемії COVID-19 та війною в Україні.

Враховуючи історичні етапи розвитку суспільства, можна зазначити, що бідність є однією з найдавніших проблем, через що більшість науковців та практиків намагалася віднайти свої шляхи вирішення ситуації з бідністю та визначити власне концептуальне бачення її подолання. Отже, беззаперечним є той факт, що бідність існує в будь-якому суспільстві, але в різних формах, і ще й досі немає однозначного та загальноприйнятого її визначення. Найбільш розповсюдженим є визначення бідності як неможливості підтримувати звичний спосіб життя через нестачу коштів. Це явище може бути характерне для особи, домогосподарства, суспільства в певний період часу. Крім того, бідність можна трактувати як неможливість підтримувати мінімальний рівень споживання. Даний критерій визначається на основі відповідних науково обґрунтованих нормативів. Таким чином, за допомогою цілого ряду показників та критеріїв стає можливим провести оцінку рівня бідності населення того чи іншого регіону/країни тощо, а також віднайти способи підтримки малозабезпечених родин і мінімізувати негативні прояви малозабезпеченості в контексті формування відповідних напрямів соціальної політики.

Проблемним аспектам бідності населення та перспективам її подолання присвячено значну кількість напрацювань як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких: О. Грішнова, Дж. Муллінз, С. Сірджі, Е. Лібанова, А. Авчухова, М. Обрізан, Ю. Сурмин, О. Вільчинська, А. Прокопенко та інші [1; 5; 10–12].

Дослідження вищезазначених авторів відображають тенденції поширення явища бідності в сучасних умовах, а також методологічні аспекти оцінки бідності. Водночас, у сучасних умовах розвитку соці-

ально-економічних відносин особливої актуальності набуває діагностика тенденцій розповсюдження бідності з урахуванням наслідків пандемії COVID-19 та війни в Україні, а також визначення пріоритетів державної політики, спрямованої на поліпшення добробуту населення та соціальний захист малозабезпечених родин.

Метою статті є висвітлення сучасних тенденцій поширення бідності в Україні та обґрунтування перспектив її подолання з урахуванням необхідності підвищення рівня добробуту населення.

Традиційно під бідністю розуміють декілька явищ. По-перше, це стан людини, її спосіб існування. По-друге, бідність розглядається як суспільне явище, яке має чіткі рамки в суспільному просторі, інституційно закріплене відповідними моральними нормами та законами [1]. Серед викликів матеріальному становищу громадян України останнім часом варто відзначити пандемію COVID-19, яка спричинила кризу в соціально-економічній сфері. Під час локдауну негативних наслідків зазнав малий і середній бізнес. У зв'язку з пандемією власники малого бізнесу зіткнулися з такими проблемами:

- ✦ падіння доходів на 90–100%;
- ✦ підприємства звільнили до 50% своєї робочої сили;
- ✦ зниження виручки на 25–50% [2].

Вживання та розвиток підприємництва наразі є важливою умовою для відновлення економіки країни після кризи, оскільки воно є основою для регіонального розвитку, створює нові робочі місця та формує міцний середній клас. Крім того, вживання саме цього сектора економіки залишається важливим, оскільки він є вагомим джерелом податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Унаслідок пандемії COVID-19 з початку березня 2020 р. суттєво зросла кількість безробітних, зокрема зареєстрованих. При цьому постраждали не лише підприємства, які вимушені були зупинити роботу чи скоротити кількість робочих місць. Сотні заробітчан повернулися з-за кордону та стали на облік у центри зайнятості. Рекордними показниками безробіття ринку праці України відзначився у липні 2020 р. Так, станом на 01.07.2020 р. статус безробітного був наявний у майже 518 тис. осіб. Допомогу по безробіттю отримували близько 433 тис. громадян. Ці показники

значно зросли порівняно з «докарантинним» 2019 р., наприклад кількість безробітних у липні 2019 р. становила 287 тис. осіб [3].

Таким чином, внаслідок COVID-19 майже 56% жінок і 44% чоловік залишилось без роботи. У віці 45–55 років 40% безробітних, до 35 років – 30%, а 35–44 роки – 29%. Найбільше під категорію безробітних потрапили жінки. Зокрема, це стосується найвразливіших груп (безробітні; жінки, які самі виховують дітей; жінки з інвалідністю; літні жінки), які найбільше страждають в плані втрати економічних можливостей і погіршення стану здоров'я. Зайняті жінки частіше працюють за наймом і, відповідно, рідше є роботодавцями та самозайнятими особами (порівняно з чоловіками). Серед жінок 87% зайнятих є найманими працівниками (проти 82% серед чоловіків). Водночас серед жінок менше самозайнятих (12% проти 16% серед чоловіків) та роботодавців (0,8% проти 1,5%) [4].

Наступним викликом у економічній та соціальній сферах стала військова агресія РФ проти України. Таким чином, у сучасних умовах ситуація щодо рівня бідності погіршується в геометричній прогресії. Військові конфлікти несуть за собою великі людські втрати та збільшення кількості поранених, призводять до пошкодження та знищення інфраструктури та інституцій. У такий час зростає частка розірваних шлюбів, погіршується демографічна ситуація, зростає рівень еміграції. Спричинені бойовими діями та переміщеннями, які торкнулися мільйонів громадян України, умови пристосування до життя в таких реаліях сприяють поширенню бідності.

Через три місяці після початку війни було проведено дослідження, у якому було використано дані опитування «Omnibus» Київського міжнародного інституту соціології (КМІС). Для досягнення цілей дослідження було визначено дві індикаторні змінні – крайня бідність (вимірюється нестачею грошей на їжу за власними оцінками респондентів) та безробіття (вибирається зі списку взаємовиключних категорій). Отримані результати засвідчили, що крайня бідність, викликана повномасштабною війною, спостерігається лише серед жінок без вищої освіти, для яких ризик крайньої бідності вищий на 9,6–9,9 в. п. Цей вплив є незначущим для інших трьох груп – жінок з вищою освітою та обох груп чоловіків (з вищою освітою та без неї). Хоча вплив віку є статистично значущим, кількісно він є досить низьким – 0,1–0,2 в. п. [6]. Ситуація у сфері безробіття є іншою. Єдиною групою, яка не зазнала негативного впливу бойових дій у регіоні, стали чоловіки з вищою освітою. У жінок із вищою освітою рівень безробіття був вищий на 4,2–4,7 в. п. при нижчому рівні значущості (5%).

Отже, вища освіта надає певний захист жінкам, які з нижчою ймовірністю є безробітними порівняно з жінками без вищої освіти (ризик безробіття вищий на 6,1–6,9 в. п.) і чоловіками без вищої освіти

(ризик безробіття вищий на 6,5–6,6 в. п.). Базовий же прогноз передбачає, що рівень бідності в Україні на основі порогу в 5,50 дол. США на день виросте з 1,8% у 2021 р. до 19,8% у 2022 р. За даними Державної служби статистики України, упродовж останніх трьох років спостерігається тенденція до зростання рівня бідності населення, у той час як до цього простежувалося поліпшення ситуації у сфері добробуту населення (табл. 1).

Згідно з альтернативними попередніми оцінками Програми розвитку ООН (ПРООН), до 90% громадян України можуть зіткнутися з бідністю та надзвичайною економічною вразливістю в разі ескалації воєнних дій. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), порівняно із ситуацією до 24 лютого втрачено 4,8 мільйона робочих місць, що еквівалентно 30% зайнятості в Україні до війни [6].

Війна спричинила найсильнішу кризу на ринку праці за останні 20 років. Українці або втратили роботу, або отримували неповну заробітну плату. Щомісячний дохід багатьох українських домогосподарств значно скоротився. За даними Інституту демографії, до категорії середнього класу належать громадяни, середньомісячний дохід яких становить не менше п'яти прожиткових мінімумів [7]. Станом на 1 липня 2022 р. прожитковий мінімум становить 2 508 гривень на місяць. Таким чином, середньомісячний дохід кожного члена домогосподарства середнього класу має становити 12 540 гривень. Аналогічна цифра виходить і за іншими розрахунками. За схемою Світового банку, яка поділяє країни за рівнем доходів, людина в Україні вважається бідною, якщо вона витрачає менше 5,5 доларів на день. До середнього класу, за визначенням Світового банку, належать люди, які витрачають не менше 10 доларів на день на кожного члена домогосподарства. Однак поточна ситуація свідчить про те, що цей показник є занадто низьким, щоб відчувати себе фінансово захищеним [8].

Зниження доходів українців було спричинене низкою факторів:

- ✦ втратою робочих місць;
- ✦ скороченням реальних доходів населення;
- ✦ зростанням індексу споживчих цін та рівня інфляції, девальвацією національної валюти.

За даними опитувань експертно-аналітичного центру кадрового порталу grc.ua, кожна четверта особа серед населення України витрачає на харчування до 60% свого бюджету, а ще 15% українців повідомили, що продукти харчування забирають понад 60% їхнього бюджету на місяць [7].

Станом на 16 жовтня 2022 р., унаслідок повномасштабної війни на території України, рівень бідності зріс у 10 разів. Таку оцінку оприлюднив регіональний директор Світового банку у справах країн Східної Європи А. Банерджі. Згідно з відповідними даними 25% населення України житимуть у бідності

Доходи та витрати населення України 2016–2021 рр.

Показник	Рік					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Рівень бідності, %	58,6	47,3	43,2	37,8	43,6	50
Доходи (млн грн)	2 051 331	2 652 082	3 248 730	3 744 060	4 045 191	4 698 611
Витрати (млн грн)	2 038 740	2 621 444	3 217 183	3 756 517	3 981 271	4 698 611

Примітка: Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено за даними [2].

до кінця року (порівняно з трохи більше ніж 2% до війни), а до кінця наступного року ця цифра може зрости до 55%. Крім того, напади російських військ на цивільну інфраструктуру в українських містах далеко від лінії фронту ускладнюють жахливу економічну ситуацію, з якою зіткнулася Україна [9].

Отже, війна в Україні спричинила ще більш стрімке зростання рівня бідності населення, що призводить до зuboжіння значної кількості громадян. Внаслідок втрати робочих місць, майна, особливо в районах активних бойових дій, та скорочення рівня реальної заробітної плати навіть середній клас, відсоток якого за статистичними даними становить 1%, зіткнувся з «раптовою бідністю». Це означає, що кожен третій українець не має необхідного обсягу коштів для задоволення першочергових потреб.

Проблема бідності вважається однією з найбільш глобальних проблем сучасного світу. В Україні питання бідності є вкрай актуальним, адже порівняно з країнами із соціально-орієнтованою економікою, у нас спостерігаються надзвичайно негативні тенденції. Це явище можна пояснити низькими доходами населення та суттєвою їх диференціацією, зменшенням рівня зайнятості населення та тінізацією економіки. Тому, передусім, для подолання бідності уряд країни повинен:

- ✦ оптимізувати рівень диференціації доходів населення на основі врахування принципу соціальної справедливості;
- ✦ забезпечити розвиток підприємництва, що надасть можливість створення нових робочих місць;
- ✦ сформувати ефективні механізми цінового регулювання та антиінфляційної політики;
- ✦ підвищити мінімальні соціальні стандарти та створити умови для гідної оплати праці.

Перелік перспективних заходів, спрямованих на скорочення рівня бідності в Україні, доцільно конкретизувати з урахуванням можливостей їх запровадження на етапі післявоєнного відновлення в Україні. На нашу думку, до пріоритетів державної політики варто віднести:

- ✦ перегляд мінімальних соціальних стандартів та приведення їх у відповідність до соціальних стандартів розвинених країн ЄС;
- ✦ зниження податкового навантаження на фонд оплати праці;
- ✦ розвиток підприємництва як основи формування середнього класу та джерела робочих місць;
- ✦ розвиток молодіжного підприємництва та стартапів;
- ✦ удосконалення механізмів надання соціальної підтримки на основі підвищення адресності виплат і контролю за цільовим використанням коштів;
- ✦ детінізація зайнятості та оплати праці, що збільшить рівень податкових надходжень і забезпечить соціальний захист для населення в перспективі;
- ✦ розвиток нетрадиційних форм зайнятості та самозайнятості населення, законодавче та інституційне їх закріплення;
- ✦ створення умов для розвитку інтелектуального потенціалу, впровадження освіти упродовж життя, удосконалення освітньої та наукової сфер, підвищення рівня їх фінансування;
- ✦ рееміграція українців та створення умов для реалізації їх потенціалу в Україні;
- ✦ формування ефективних механізмів державного регулювання цінової, податкової та грошово-кредитної сфер;
- ✦ бюджетне фінансування з урахуванням пріоритетності соціальної сфери, залучення додаткових джерел фінансування та іноземних інвестицій.

Питання подолання бідності у світі залишається першочерговим і сьогодні, воно регламентується Європейською соціальною хартією, а також Цілями сталого розвитку, схваленими на саміті ООН на період із 2015 р. до 2030 р. У 2015 р. лідери 193 країн світу на саміті ООН із питань сталого розвитку ухвалили 17 глобальних цілей, які дадуть змогу досягти трьох важливих результатів у найближчі 15 років: покінчити з крайньою бідністю; побороти нерівність і не-

справедливість; зайнятися викликами зміни клімату. У Цілях сталого розвитку першою визначено подолання бідності в усіх формах і всюди.

Боротьба з бідністю завжди належала до пріоритетів ЄС. Зокрема, з метою подолання бідності країни ЄС визначили такі пріоритетні напрями діяльності:

- ✦ збільшення зв'язку між соціальним захистом, освітою та навчанням через активну політику зайнятості;
- ✦ модернізація системи соціального захисту, забезпечення її стабільності, адекватності та доступності для всіх;
- ✦ усунення перешкод щодо доступу до освіти та перепідготовки кадрів на всіх вікових етапах людського життя, з особливою увагою до найбільш знедолених груп;
- ✦ допомога сім'ям для боротьби з дитячою бідністю;
- ✦ забезпечення гідного житла для вразливих груп, розробка комплексних підходів до боротьби з безпритульністю;
- ✦ поліпшення доступу до якісних послуг у таких сферах, як охорона здоров'я, соціальні послуги, транспорт, нові інформаційно-комунікативні технології;
- ✦ усунення гендерної дискримінації, забезпечення соціальної інтеграції осіб з особливими потребами (інвалідів), а також етнічних меншин та іммігрантів;
- ✦ запобігання надмірній заборгованості громадян [10].

Розглянемо практичну реалізацію вищезазначених цілей на прикладі таких країн ЄС, як Чехія, Швеція та Франція.

Незважаючи на те, що Чехія є увійшла до складу ЄС нещодавно, саме в цій країні зафіксовано найнижчий відсоток людей, які живуть за межею бідності. Так, уряд Чехії визначив акцент соціальної політики на допомозі в натуральній формі та грошовій компенсації як додаткового інструменту підтримки бідних, окрім основної допомоги бідному населенню. Зокрема, місцева влада надає безробітним громадянам житло, харчування, субсидує шкільні сніданки, підручники та інші необхідні речі для дітей із бідних сімей, надає житлові субсидії на комунальні послуги тощо. Крім того, були створені умови для розвитку малого бізнесу – пільгове кредитування, державні програми підтримки підприємництва. Саме за рахунок малого та середнього бізнесу більше половини громадян отримали роботу. Важливим напрямком допомоги також є концентрація уваги на дітях із малозабезпечених сімей [11].

В основі системи профілактики бідності у Франції лежить встановлення обов'язкової для всіх роботодавців мінімальної ставки заробітної плати,

достатньої для задоволення першочергових потреб найманих працівників. Варто зазначити, що мінімальна ставка заробітної плати постійно індексується з урахуванням змін цінової кон'юнктури. Крім того, у Франції діє обов'язкове соціальне страхування, що включає гідні трудові пенсії, якісне медичне обслуговування, соціальні допомоги на випадок безробіття. Велику роль відіграє також система державної допомоги та пільги сім'ям з дітьми. Особи, які не мають страхового стажу (молодь, жінки з дітьми), або з тих чи інших життєвих обставин не можуть задовольняти свої найбільш необхідні потреби, звертаються в спеціальні соціальні служби, де розглядаються ці заяви та видається направлення до відповідної державної та недержавної організації, включеної до системи соціального обслуговування, з метою отримання необхідної допомоги [12].

Враховуючи позитивний досвід боротьби з бідністю та практичне впровадження моделі держави добробуту у Швеції, варто відзначити один із найнижчих рівнів бідності в цій країні серед країн Західної Європи. У шведській економічній політиці яскраво відзначаються дві домінуючі цілі: повна зайнятість і вирівнювання доходів. Результатами відповідних пріоритетів є активна соціальна політика в контексті ефективно функціонуючого ринку праці та значний обсяг державного сектора (при цьому мається на увазі сфера перерозподілу), що займається акумуляцією та перерозподілом грошових коштів на соціальні й економічні цілі. Враховуючи особливості скандинавської моделі соціальної політики, уряд Швеції вважає за необхідне радше забезпечувати перепідготовку безробітного населення та повернення його до трудової діяльності, зокрема за допомогою надання субсидій для переїзду до вакантного робочого місця, ніж витратити величезні суми на допомогу безробітним як компенсацію за втрачені доходи. Значна частина витрат на політику на ринку праці у Швеції повертається державі у вигляді податків і внесків на соціальне страхування [11].

ВИСНОВКИ

Таким чином, з метою подолання бідності в Україні доцільним є застосування позитивного досвіду ЄС, зокрема:

- ✦ запровадження активної соціальної політики за рахунок активізації механізмів навчання перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- ✦ удосконалення системи соціального захисту громадян на основі принципів адресності, доступності та універсальності;
- ✦ впровадження освіти упродовж життя та її законодавче закріплення (зокрема, розгляд і прийняття Закону України «Про освіту дорослих», а також практична імплементація його положень);

- ✦ забезпечення високих соціальних стандартів та гідної оплати праці;
- ✦ удосконалення соціальної інфраструктури, що сприятиме підвищенню якості життя населення;
- ✦ забезпечення гідного житла для вразливих категорій населення, розробка комплексних підходів до боротьби з безпритульністю;
- ✦ усунення дискримінації за віковою, гендерною, національною, релігійною та іншими ознаками;
- ✦ формування інклюзивного простору та інтеграція осіб з особливими потребами, соціально вразливих категорій населення до суспільного життя.

Погоджуємося із думкою науковців з приводу того, що нагальною потребою вдосконалення соціального захисту, що сприятиме подоланню бідності в Україні, є перенесення акцентів з допомоги соціально вразливим верствам суспільства на розвиток ринку праці та сфери виробництва та послуг; максимальне залучення до трудового процесу працездатного населення; забезпечення гідної винагороди за працю; заохочення економічної активності; прагнення набутти високий рівень професійно-освітньої підготовки [12]. Крім того, невід'ємною складовою подолання бідності є запровадження другого рівня пенсійної системи – обов'язкового накопичувального пенсійного страхування; розвиток недержавних пенсійних фондів та популяризація їх діяльності серед населення; розвиток медичного страхування та перетворення його на елемент загальнообов'язкової системи страхування в Україні. Зміцнення системи соціального страхування може стати надійним підґрунтям захисту населення від негативного прояву соціальних ризиків, а також сприятиме детінізації соціально-трудова відносин. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сурмин Ю. П. Очерк теории бедности. Грани. 1999. № 6. С. 60–69.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Свириденко А. Карантинне безробіття зросло на майже на третину / Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/karantynne-bezrobittya-v-ukrayini-zroslo-mayzhe-na-tretnu>
4. Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні. Статистичний аналіз відкритих даних ЄДРПОУ. Програми розвитку ООН в Україні, 2017. URL: <https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/11/ZHinky-ta-choloviky-na-kerivnyh-posadah-v-Ukrayini-.pdf>
5. Obrizan M. Poverty, Unemployment and Displacement in Ukraine: three months into the war. Working paper. 2022.

6. Обрізан М. Вимушена міграція, бідність і безробіття в Україні: три місяці після початку повномасштабної війни // Вокс Україна. 08.10.2022. URL: <https://voxukraine.org/vymushena-migratsiya-bidnist-i-bezrobittya-v-ukrayini-try-misyatsi-pislya-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny/>
7. Лялюк Г., Литвин А. «Раптова бідність» та зниження доходів під час війни. Стан добробуту українців відчутно знизився // ЕВА. 26.10.2022. URL: <https://eba.com.ua/raptova-bidnist-ta-znyzhennya-dohodiv-pid-chas-vijny-standobrobutu-ukrayintsiv-vidchutno-znyzivsya/>
8. Дев'ять фактів про те, наскільки бідні українці // Business Views. 18.03.2020. URL: <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/devyat-faktiv-pro-te-naskilki-bidni-ukrajinci-2109/>
9. Shalal A. World Bank says Ukraine has tenfold increase in poverty due to war. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-says-ukraine-has-tenfold-increase-poverty-due-war-2022-10-15/>
10. Авчухова А. М., Шиптенко Т. В. Використання європейського досвіду подолання бідності в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 3. С. 90–95.
11. Вільчинська О. М. Теорія і практика боротьби з бідністю в сучасному суспільстві. *Економічний простір*. 2013. № 64. С. 59–62.
12. Прокопенко А. Л. Державна політика боротьби з нерівністю та бідністю: міжнародний досвід та висновки для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 3. С. 170–178.

REFERENCES

- Avchukhova, A. M., and Shyptenko, T. V. "Vykorystannia yevropeiskoho dosvidu podolannia bidnosti v Ukraini" [Use of European Experience in Overcoming Poverty in Ukraine]. *Stratehichni priorytety*, no. 3 (2011): 90-95.
- "Dev'iat faktiv pro te, naskilky bidni ukrajinci" [Nine Facts about How Poor Ukrainians are]. *Business Views*. March 18, 2020. <https://businessviews.com.ua/ru/economy/id/devyat-faktiv-pro-te-naskilki-bidni-ukrajinci-2109/>
- Lialiuik, H., and Lytvyn, A. "«Raptova bidnist» ta znyzhenia dokhodiv pid chas viiny. Stan dobrobutu ukrajintsiv vidchutno znyzysia" ["Sudden Poverty" and Declining Incomes during the War. The State of Well-being of Ukrainians Has Significantly Decreased]. *EVA*. October 26, 2022. <https://eba.com.ua/raptova-bidnist-ta-znyzhennya-dohodiv-pid-chas-vijny-standobrobutu-ukrayintsiv-vidchutno-znyzivsya/>
- Obrizan, M. "Poverty, Unemployment and Displacement in Ukraine: three months into the war". *Working paper* (2022).
- Obrizan, M. "Vymushena mihratsiia, bidnist i bezrobittia v Ukraini: try misyatsi pislia pochatku povnomasshtabnoi viiny" [Forced Migration, Poverty and Unemployment in Ukraine: Three Months after the Start of Full-scale War]. *Voks Ukraina*. October 08, 2022. <https://voxukraine.org/vymushena-migratsiya-bidnist-i-bezrobittya-v-ukrayini-try-misyatsi-pislya-pochatku-povnomasshtabnoyi-vijny/>
- Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

- Prokopenko, A. L. "Derzhavna polityka borotby z nerivnistiu ta bidnistiu: mizhnarodnyi dosvid ty vysnovky dlia Ukrainy" [Public Policy Against Inequality and Poverty: International Experience and Conclusions for Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriadvannia*, no. 3 (2015): 170-178.
- Shalal, A. "World Bank says Ukraine has tenfold increase in poverty due to war". <https://www.reuters.com/world/europe/world-bank-says-ukraine-has-tenfold-increase-poverty-due-war-2022-10-15/>
- Surmin, Yu. P. "Ocherk teorii bednosti" [Essay on the Theory of Poverty]. *Grani*, no. 6 (1999): 60-69.
- Svyrydenko, A. "Karantynne bezrobittia zroslo na maizhe na tretynu" [Quarantine Unemployment Increased by Almost a Third]. *Derzhavnyi tsentr zainiatosti*. <https://www.dcz.gov.ua/publikaciya/karantynne-bezrobittya-v-ukrayini-zroslo-mayzhe-na-tretynu>
- Vilchynska, O. M. "Teoriia i praktyka borotby z bidnistiu v suchasnomu suspilstvi" [Theory and Practice of Combating Poverty in Modern Society]. *Ekonomichni prostir*, no. 64 (2013): 59-62.
- "Zhinky ta choloviky na kerivnykh posadakh v Ukraini. Statystychnyi analiz vidkrytykh danykh YEDRPOU" [Women and men in Leadership Positions in Ukraine. Statistical Analysis of Open Data of EDRPOU]. *Prohramy rozvytku OON v Ukraini*, 2017. <https://platforma-msb.org/wp-content/uploads/2017/11/ZHinky-ta-choloviky-na-kerivnykh-posadah-v-Ukrayini-.pdf>